

Kartoitettua ja luetteloitua kansatiedettä

Atlas der schweizerischen Volkskunde, hsg. PAUL VON GEIGER und RICHARD WEISS. (Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde). Eugen Rentsch Verlag, Erlenbach-Zürich 1950—.

1920-luvulla Sveitsi joutui kahden suuren kansatieteellisen karttateoksen piiriin. Eteläosa maasta tuli käsitellyksi K. Jabergin ja J. Judin toimittamassa suuressa, etupäässä sanastomaantieteellisessä »Sprach- und Sachatlas Italiens und der Südschweiz» -teoksessa ja saksankielinen Sveitsi suurusuuntaisessa julkaisussa »Atlas der deutschen Volkskunde». Näytti siis siltä, ettei erityistä Sveitsin alueen kansatieteellistä karttastoa toimitettaisikaan. Mutta kun 1934:n tienoilla Saksan Atlaksen toimitusta muutettiin ja toiminta sai poliittista väriä, ryhdyttiin Sveitsissä suunnittelemaan omaa karttastoa. Tehtävän otti suorittaakseen Richard Weiss. Tämä seikka on ilmeisesti koko kansatieteen »maantieteellisen metodin» kannalta muodostunut varsin huomattavaksi merkkitapaukseksi, sillä prof. Weiss on tuonut tähän viime vuosikymmeninä paljon pohdittuun kysymykseen oman merkittävän lisänsä ja uuden hedelmällisen näkökulman.

Varsinainen kartoittamistyö alkoi 1937. Sitä varten oli valmistettu 150 asiaryhmää käsittävä kyselylehtinen ja maa jaettiin nyt 15 alueeseen, joihin kuhunkin lähetettiin oppinut kerääjä. Keruutyö kesti viisi vuotta ja käsitti 387 paikkakuntaa. Aineiston keruu rajoitettiin nimenomaan näin muutamaisiin vuosiin, jotta siten nykyhetkeä ja tulevaisuutta varten saatiin ajallisesti tarkkarajainen aineisto. Alueiden muuttumista tai säilymistä voidaan taas joskus myöhemmin tutkia ja tehdä sen perusteella päätelmiä.

Itse teos on parhaillaan ilmestymässä. Richard Weissin »Einführung» ilmestyi jo 1950. Se sisältää mm. katsauksen aikaisempiin ja nykyisiin eri maissa vireillä oleviin kartoitustöihin. Varsinaisia karttoja (27×36 cm) tulee kaikkiaan 256 järjestettynä 16 salkkuun, joista kaksi ensimmäistä ilmestyi viime vuonna. Karttoihin liittyy noin 1000 sivua kommentaareja, minkä lisäksi vielä on luvassa kuvitettu loppuosa johtopäätöksineen ja hakemistoineen.

Kansatieteellisten ilmiöiden kartoituksen kannalta Sveitsi on monessakin suhteessa erittäin mielenkiintoinen maa: se sijaitsee vanhan Euroopan sydämessä, asutus on ikivanhaa, talousmaantieteelliset vaihtelut ovat erittäin jyrkät, siellä puhutaan neljää kansalliskieltä, kirkkokuntia on vanhastaan kaksi, ja tästä kaikesta huolimatta maa muodostaa yhtenäisen Sveitsin valtakunnan, jossa asuu yhtenäinen Sveitsin kansa. Siellä jos missä voidaan kysyä, mitkä tekijät määräävät erilaisten etnologisten ilmiöiden levinneisyysalueet ja mitkä tekijät siis muodostavat ns. kulttuurirajoja.

Näihin kysymyksiin karttateoksessa ei tietenkään vielä ole pyritty suorastaan vastaamaan, mutta tulevan vastauksen suunnan toimittaja on jo eri yhteyksissä ilmaissut. Varsin mielenkiintoinen on Richard Weissin tutkielma »Sprachgrenzen und Konfessionsgrenzen als Kulturgrenzen», joka viime syyskuussa ilmestyi uudessa etnologisessa aikakauskirjassa »Laos» (Tome I, ss. 96—110, Tukholma). Weiss hylkää jyrkästi vanhat romanttiset käsitykset kansansielusta ja kielestä ja osoittaa, että »rotu», kieli ja kulttuurialue eivät voi olla identtisiä. Mitä erityisesti Sveitsiin tulee, niin siellä kieliraja perin harvoin on jonkin kulttuuri-ilmion levinneisyysraja — esimerkkejä hän mainitsee vain yhden. Mutta sen sijaan uskontoraja tietyillä aloilla, esim. vuotuistavoissa, on samalla tärkeä kulttuuriraja. Vielä tärkeämpiä ovat liikennemaantieteelliset seikat.

Allekirjoittaneelle tällaiset havainnot ovat olleet mielenmukaista luettavaa, koska olen samaa esittänyt useissa eri yhteyksissä. Kun v. 1938 Kuopion museopäivillä pitämäni esitelmä »Kansatieteellisten alueiden muodostumisesta» julkaistiin,¹ kritikoitiin sitä suomenruotsalaisten taholta. Olin ottanut huomioon toiset tekijät kuin kielen, uskonnon (itärajamme), ympäröivän luonnon ja ennen kaikkea lainoina vaeltavat kulttuurituudet, jotka kielestä välittämättä noudattavat tiettyjä liikennemaantieteellisten ja historiallisten olosuhteiden muodostamia reittejä mutta joihin kukin kansa painaa sitten omaa leimaansa. Aivan samat rajoja muodostavat tekijät ovat havaittavissa myös Sveitsissä. Tekijöistä myös siellä kieliraja on vähäpätöisin.

*

¹ Viidennet museopäivät Kuopiossa 1938, ss. 63—72; ks. myös Vir. 1938, ss. 310—321

Bibliographie Internationale des Arts et Traditions Populaires — International Folklore Bibliography — Volkskundliche Bibliographie.

Näytti kuin sota olisi sortanut loppuun arvokkaan yksityisten sveitsiläisten toimittaman Volkskundliche Bibliographie -sarjan (ks. Vir. 1939, s. 516—). Vuodet 1935—36 käsittävä osa ilmestyi vielä 1941 Paul Geigerin toimittamana, mutta seuraavaa osaa (1937—1938) ei ole vielä kukaan painettu; sitä toimittanee John Meier. Loppua ei kuitenkaan tullut, sillä sarja on noussut eloisana henkiin. V. 1947 näet Unesco teki päätöksen tukea tämäläisiä hakemistoja, mistä oli seurauksena, että jälleen 1949 ilmestyi Baselissa Paul Geigerin toimittamana vuodet 1939—1941 (273 sivua). Nimi on nyt kolmi-kielinen, kuten otsikostamme näkyy. Tätä seurasi nopeasti osa, jossa on vuosina 1942—1947 ilmestynyt länsimainen kansatieteellinen kirjallisuus (482 sivua), ja toiveita on, että tänä vuonna jo päästään normaaliin julkaisu-aikaan. Vanhan ja ansioituneen Paul Geigerin tilalle uudeksi päätoimittajaksi on valittu toht. Robert Wildhaber. — Suomi on nyt ilmestyneissä osissa hyvin ja perusteellisesti edustettuna, mistä kaikki kiitos lankeaa teoksen suomalaiselle toimittajalle toht. Sulo Haltoselle.

KUSTAA VILKUNA